

5. Kharaman, N. (2017). Spetsyfika struktury ta stylistychni osoblyvosti zhanru shchodennyka [The specific structure and stylistic features of the diary genre]. *Systema i struktura skhidnoslovianskykh mov — System and structure of East Slavic languages*, 12, 263–273. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19398/Kharaman%20N.%20A..pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
6. Matsko, L. (n.d.). Zacharovanyi slovom [Fascinated by the word]. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine46-47-5.pdf> [in Ukrainian].
7. Potebnia, O. (1892). Mysl i yazyk [Thought and language]. Kharkiv: Typohrafiia Adolfa Darre. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Potebnia_Oleksandr/Mysl_i_yazyk_ros.pdf [in Ukrainian].
8. Trimbach, S. (2014). Za mentalnistiu Dovzhenko був mesiieiu... [Dovzhenko was a messiah by mentality...]. *Uriadovyi kurier — Governmental courier*. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/sergij-trimbach-za-mental> [in Ukrainian].
9. Busel, V. T. (Eds.). (2003). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Kyiv, Irpin: VTF «Perun». [in Ukrainian].
10. Melnychuk, O. S. (1985). Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: in 7 volumes]. (2nd vol.). Kyiv: «Naukova dumka». URL: http://history.org.ua/LiberUA/EtSIUkrM_1985/EtSIUkrM_1985.pdf [in Ukrainian].
11. Fashchenko, M. M. (2010). *Suchasna ukrainska mova: Fonetyka. Fonolohiia. Orfoepiia. Hrafika: Praktykum: navch. posib. [Modern Ukrainian language: Phonetics. Phonology. Orthoepyny. Graphics: Workshop: textbook]*. Kyiv: VTS «Akademiia». [in Ukrainian].

Отримано редакцією 26.11.2024 р.

УДК 378.011.3-051:373.2]:81.161.2'271

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-3-56-42-49

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Данильченко Ірина Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: irinadanulchenko1@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5406-7062

У статті окреслено проблему формування комунікативної компетентності в майбутніх педагогів загалом та вихователів закладів дошкільної освіти зокрема; акцентовано увагу на важливості культури мовлення майбутнього вихователя для формування в нього комунікативної компетентності; репрезентовано можливості використання дисциплін мовного спрямування в процесі формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Розкрито особливості формування комунікативної компетентності в майбутніх фахівців дошкільної освіти під час лекційних і практичних занять під час опанування ними дисциплін мовного спрямування. Запропоновано перелік завдань самостійної роботи з дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Дошкільна лінгводидактика», «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою», спрямованих на формування комунікативної компетентності.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, фахова підготовка майбутнього вихователя, комунікативна компетентність, комунікативна компетентність вихователя, культура мовлення, культура мовлення вихователя.

Постановка проблеми. Мовний і мовленнєвий розвиток особистості дитини значною мірою залежить від дорослого, адже саме його слово виступає основним провідником усієї інформації, яку засвоює вона в дошкільному віці. У сучасному суспільстві, переповненому інтернетом, цифровими медіа, зокрема доступом до смартфонів, планшетів і комп'ютерів діти постійно перебувають у віртуальному середовищі, де відео та зображення домінують над спілкуванням з однолітками, дорослими. Саме в закладі дошкільної освіти у процесі спілкування діти пізнають цілісність і розмаїття природного, предметного і соціального світів, у них формується і розкривається їх внутрішній світ, вони засвоюють культурні цінності українського народу та стають активними учасниками взаємодії у системі «дитина-дитина», «дитина-дорослий».

Вихователь виступає активним суб'єктом спілкування: передає та приймає інформацію від дітей, батьків, колег, установлює контакти з ними, будує взаємовідносини на основі діалогу, розуміє і сприймає внутрішній світ дитини, прагне до максимальної реалізації здібностей кожного дошкільника та забезпечення його емоційного комфорту в освітньому процесі. А тому важлива в процесі фахової підготовки майбутніх вихователів у закладі вищої освіти сформувати у них комунікативну компетентність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить, що формування окремих складників професійної компетентності педагога відображено у працях І. Беха, Н. Бібік, Л. Бірюк,

А. Богуш, Н. Денисенко, Н. Гавриш, І. Зязюна, Е. Карпової, О. Кононко, Н. Лисенко, Н. Ничкало, Т. Поніманської, Л. Хоружої. Проблеми формування професійної компетентності фахівців дошкільної освіти присвячені наукові розвідки Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківської, С. Дяченко, Л. Загородньої, К. Крутій, О. Листопада, В. Ляпунової, З. Плохій, І. Рогальської-Яблонської та ін. Важливим складником професійної компетентності вихователя є комунікативна компетентність, різні аспекти якої досліджено А. Залізник, І. Луценко, Л. Мороз-Рекотовою, Ю. Руденко, Т. Степановою, А. Чалою та ін.

Мета статті – окреслити проблему формування комунікативної компетентності в майбутніх педагогів загалом та вихователів закладів дошкільної освіти зокрема; акцентувати увагу на важливості культури мовлення майбутнього вихователя для формування в нього комунікативної компетентності; репрезентувати можливості використання дисциплін фахової підготовки в процесі формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед низки професійних компетентностей, які мають бути сформовані в майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, чільне місце належить саме комунікативній компетентності. На важливості формування означеної компетентності в майбутніх вихователів ЗДО акцентовано увагу в Стандарті вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, зокрема серед компетентностей, яких має набути майбутній вихователь ЗДО, виокремлено «здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність до міжособистісної взаємодії», «здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими; здатність до організації і керівництва художньо-мовленнєвою діяльністю дітей раннього і дошкільного віку» [15].

Випускник закладу вищої освіти має вільно володіти рідною мовою, вміти спілкуватися, взаємодіяти з дитячою і дорослою аудиторією і бути готовим до формування здатності дітей послуговатися українською мовою в різних ситуаціях спілкування.

У контексті нашого дослідження з'ясуємо зміст поняття «комунікативна компетентність».

Так, О. Низовець потрактовує його як «здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми в рамках професійної діяльності, що є інтегральним, відносно стабільним, цілісним утворенням, котре проявляється в індивідуально-психологічних властивостях та особливостях спілкування, включає сукупність знань, досвіду, якостей, здібностей особистості, які дозволяють ефективно виконувати професійні комунікативні функції» [14, с. 6]. І. Когут визначає це поняття як «сукупність мовленнєвої, мовної, дискурсивної, соціокультурної, соціолінгвістичної та стратегічної компетенції» [5, с. 25], І. Черезова визначає означене поняття як інтегральну якість особистості, що надає можливість адаптуватися та адекватно функціонувати в соціумі; здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми [17, с. 106]. Н. Ашиток розглядає комунікативну компетентність як властивість особистості, що є репрезентантом її ціннісних орієнтацій, інтеріоризованих якостей, досвіду, творчого мислення, засобом, що вкрай необхідний для успішної педагогічної діяльності [1, с. 13]. Дослідниця зазначає, що комунікативну компетентність можна визначити як здатність до ефективного спілкування в межах професійних обов'язків, що передбачає вміння обмінюватися інформацією, сприймати співрозмовника, усвідомлювати його потреби, розуміти його почуття й психологічні стани, досягати взаєморозуміння [1, с. 10].

На основі аналізу наукових розвідок Т. Костолович зробила висновок, що *комунікативна компетентність* – це складне багатокомпонентне поняття, сукупність особистісних якостей індивіда (ціннісно-особистісних орієнтацій, здібностей, мотивів, знань, умінь, досвіду), що забезпечують його здатність встановлювати необхідні контакти з іншими людьми, будувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки та системи культурних уявлень і цінностей мови [6, с. 32].

Як зазначає В. Бабенко, попри наявність різних визначень, усі науковці суголосні в тому, що «комунікативна компетентність є складним поняттям, з-поміж компонентів якого виокремлюють такі, як: здатність орієнтуватися у різноманітних ситуаціях спілкування; ефективно взаємодіяти з оточенням за постійної зміни психічних станів, міжособистісних взаємин; готовність і вміння контактувати з людьми; знання, уміння й навички для конструктивного спілкування; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій» [2, с. 14].

На нашу думку, формування комунікативної компетентності майбутнього вихователя дошкільної освіти має бути спрямоване на оволодіння ним базовими і міжгалузевими знаннями, психолого-педагогічними, фахово-методичними, спеціальними і творчими вміннями, виховання ціннісних орієнтацій фахівця, мотивів педагогічної діяльності, комунікативної культури особистості, здатності до розвитку власного творчого потенціалу в галузі мовної освіти дітей дошкільного віку [4, с. 30]. Вихователь, який володіє комунікативною компетентністю спроможний сформувати її в дітей дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти комунікативну компетентність визначено як «здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими в різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію» [3, с. 19].

На нашу думку, важливим складником комунікативної компетентності майбутніх вихователів є їх культура мовлення, водночас Л. Мороз-Рекотова визначає культуру мовлення вихователя як показник комунікативної компетентності [13].

Культуру мовлення досліджено у працях О. Авраменка, Б. Антоненка-Давидовича, Н. Бабич, С. Єрмоленко, А. Коваль, Л. Мацько, В. Мельничайка, М. Пентиліук, О. Пономаріва, О. Сербенської, І. Хом'яка та ін.

Н. Бабич потрактує культуру мовлення як рівень володіння нормами усної та писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування [10]. Л. Мацько – як рівень лінгвістичної компетенції сучасних мовців, соціальний та особистісний аспекти їх культуромовної діяльності [11, с. 5–9].

Загалом у сучасних наукових дослідженнях поняття «культура мовлення» використовується у таких значеннях: галузь лінгвістичних знань про культуру мовлення, як сукупності та системи її комунікативних ознак і якостей; система певних ознак і властивостей мовлення, що свідчить про його комунікативну досконалість; сукупність знань, умінь і навичок людини, що забезпечують доцільність застосування засобів мовлення з метою впливу на слухачів чи учасників спілкування.

До головних теоретичних засад культури мовлення на сучасному етапі розвитку науки відносять осмислення мовної норми, знання про функціональні стилі літературного мовлення; усвідомлення взаємозв'язків системи мови, структури мовлення і немовленневих (екстралінгвістичних) структур. Практичними засадами культури мовлення вважають систематичність знань, їхнє постійне поглиблення, інтерес, увагу до мови взагалі і до рівня власного мовлення зокрема, поліфункціональність мовленнєвої практики й переконаність у суспільній значущості високого рівня культури мовлення народу [13].

Л. Мороз-Рекотова виокремила поняття «професійно-комунікативна культура майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти», під яким розуміє інтегральне динамічне особистісне утворення, що охоплює систему загальнолюдських і професійних цінностей, мовленневих та етичних знань, комунікативних умінь і якостей, зразків мовленнєвої поведінки, норм і правил здійснення комунікативної діяльності, що проектується особистістю у професійну діяльність адекватно меті та завданням і забезпечують високу її ефективність [12].

Т. Степанова пропонує поняття «мовленнева культура майбутніх вихователів», яке потрактує як володіння нормами усного і писемного професійного мовлення (вимова, наголос, слововживання, використання мовних і немовних засобів виразності, вільне володіння елементами техніки мовлення (голос, дикція, артикуляція, дихання та ін.); виразність мовлення (темп, тембр, паузи, сила голосу, вживання в мовленні тропів, фразеологічне багатство мовлення та ін.) [16, с. 168]. Науковець виокремила педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх вихователів, серед яких: забезпечення позитивної мотивації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до оволодіння професійно-мовленнєвою культурою; занурення майбутніх вихователів до активної професійно-мовленнєвої діяльності; комунікативно-мовленнєвий супровід фахової підготовки майбутніх вихователів.

Завдання викладачів на сьогодні – забезпечити якісну сучасну вищу освіту через особистий бекграунд (*dosvid*), безперервний професійний розвиток, актуальні технології, міждисциплінарні підходи, професійні та допоміжні знання, навички та вміння [7]. Вони повинні розвивати творчі здібності та критичне мислення студентів, навчати їх вчитися та аналізувати інформацію, перетворюючи її на знання, які є цінним активом. При освоєнні інновацій для професійної діяльності викладачам необхідно враховувати специфіку покоління «цифрових аборигенів», які зазвичай є більш креативними в технічному та технологічному плані, ніж старше покоління. Однак «поверхнєве мислення» перешкоджає глибокому та систематичному опануванню навчального матеріалу [8]. Тому дуже важливо у процесі фахової підготовки формувати в майбутніх вихователів і комунікативну компетентність загалом і культуру мовлення зокрема.

У процесі фахової підготовки завдання формування комунікативної компетентності в майбутніх фахівців дошкільної освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка за ОС «Бакалавр» реалізується в процесі вивчення всіх дисциплін, хоча пріоритетними, на нашу думку, є дисципліни «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Дошкільна лінгводидактика». Серед завдань, які вирішують означені дисципліни, чітко виокремлюються такі, що стосуються мотиваційного, знаннєвого, діяльнісного й рефлексивного компонентів комунікативної компетентності вихователя.

На сьогодні більшість закладів освіти України перейшла на дистанційне навчання, яке передбачає

індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок та способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному при опосередкованій взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, тому викладання дисциплін здійснювалося на платформі Zoom з використанням різних її можливостей.

Серед завдань дисципліни «Культура мовлення і виразне читання з дитячою літературою» визначено виховання мотивації в здобувачів вищої освіти до послуговування нормами української літературної мови, комунікативними якостями, технікою мовлення у професійній діяльності, до використання творів художньої літератури у процесі організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти; поглиблення знань про норми сучасної української літературної мови, комунікативні якості та техніку мовлення; стимулювання здобувачів освіти до вдосконалення рівня їх мовно-мовленнєвої культури; формування вмінь послуговуватися комунікативними якостями, технікою мовлення, мовно-мовленнєвим етикетом з метою створення психологічного комфорту спілкування та виразного читання творів різних жанрів; розвиток уміння точно, в логічній послідовності, лаконічно й виразно, відповідно до умов комунікації, висловлювати власні міркування, передавати необхідну інформацію, емоційно впливати на аудиторію, підтримувати з нею належний контакт тощо; розвиток умінь і навичок здійснювати ідейно-художній аналіз творів дитячої літератури, визначати їх науково-педагогічну основу та значення для виховання дітей; формування вміння компетентно орієнтуватися в інформаційному (зокрема літературному) просторі; застосовувати здобуті знання у своїй майбутній професійній діяльності; формування здатності до рефлексії, самоконтролю, вдосконалення та самовдосналення.

Завданнями дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є: виховання мотивації до користування нормами і стилями української літературної мови у професійній діяльності; знання основних фахових термінів, уміння вправно висловлювати свої думки як в усній, так і писемній формі; вироблення навички професійного спілкування, дотримання правил ділової етики на мовному рівні, забезпечення досконалого володіння нормами сучасної української літературної мови; вироблення навички контролю за своїм мовленням; виховання прагнення постійно вдосконалювати власне мовлення, послуговуючись результатами самооцінювання.

Дисципліна «Дошкільна лінгводидактика» спрямована на формування теоретичної і практичної готовності майбутніх вихователів до реалізації завдань розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Завдання, які забезпечують формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів: виховання мотивації до формування таких компетентностей у дошкільників, як мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва; вдосконалення і поглиблення знань про норми сучасної української літературної мови, національний мовленнєвий етикет, засоби виразності мовлення та вміння користуватися ними; опанування технологіями розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку в навчально-мовленнєвій, художньо-мовленнєвій діяльності, у процесі спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими; виховання спрямованості на постійне самовдосконалення в галузі дошкільної лінгводидактики.

Формування комунікативної компетентності в майбутніх фахівців дошкільної освіти відбувалося під час лекційних і практичних занять. Значна увага на заняттях приділялася саме діалогічному навчанню, адже таке навчання сприяє формуванню соціально активної особистості, пристосованої до сучасного динамічного життя та інформаційної культури. Воно корисне для розвитку мовленнєвих умінь, а також формування здатності здобувачів вищої освіти усвідомлювати власні помилки у процесі спілкування та використовувати диференційовані стратегії їх уникнення та запобігання [9].

На лекційних заняттях з дисциплін «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою», «Українська мова за професійним спрямуванням» здобувачам освіти давалися необхідні опорні мовні знання, ми висловлювали власні судження, заохочували до глибшого пізнання, зацікавлювали студентів вивченням тем. При цьому не вимагали прийняття єдиної думки, а лише спонукали до певних оціночних висновків. Студенти вчилися їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, апелювати до власного досвіду оцінювати тощо. На заняттях з дисциплін «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою», зокрема під час вивчення дитячої літератури змінювалася позиція викладача: із носія кінцевих, досягнутих знань він ставав посередником між студентом, проблемою і світом культури.

Загалом така демократична побудова занять із використанням діалогових технологій, спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог викладача та студента, що дає широкий простір для самостійного сприйняття й осмислення мовних явищ.

На практичних заняттях з дисципліни «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою з метою формування комунікативної компетентності були запропоновані завдання:

- переглянути відеозапис фрагменту заняття та проаналізувати мовлення вихователя за схемою: вміння послуговуватися комунікативними якостями мовлення; вміння використовувати техніку мовлення; вміння поєднувати вербальні і невербальні засоби комунікації;

- написати листа від імені вихователя рекламного змісту з метою привернення уваги батьків до читання дітям книжок на e-mail або у вайбері, телеграмі, месенджері тощо, послуговуючись знаннями й навичками про мовленнєвий етикет як необхідний складник культури мовлення вихователя, комунікативні ознаки культури мовлення, при цьому дотримуватися культури онлайн-спілкування та презентувати його для обговорення в групі;

- узяти участь в обговоренні вислову Н. Забіли «Від малої дитячої книжки інколи в свідомості дитини залягає слід на все життя...», послуговуючись комунікативними ознаками культури мовлення та дотримуючись норм літературної мови;

- запропонувати твори українських дитячих письменників різних жанрів для доцільного й оптимального використання в процесі організації різних видів дитячої діяльності (ігрової, трудової, пошуково-дослідної, театралізованої), форм і методів. Обґрунтувати їх вибір та мету застосування, послуговуючись комунікативними ознаками культури мовлення та дотримуючись норм літературної мови;

- створити інтелектуальну карту «Робота моєї мрії» за змістом збірки М. Познанської «Про золоті руки», яку можна використати в роботі з дітьми дошкільного віку (робота в підгрупах, презентація та колективне обговорення);

- до переліку навичок, орієнтованих на сталий розвиток (прояв відчуття особистої причетності до збереження ресурсів планети і власної країни; збереження лісових, водних запасів планети, клімату; демонстрація навички розумного споживання енергії та води; вміння аргументовано висловлювати власну думку; виявлення доброзичливого ставлення до людей, які її оточують, намагання підтримувати дружні стосунки з дітьми), дібрати твори українських дитячих письменників. Обґрунтувати їх доцільність використання в закладі дошкільної освіти.

Серед завдань самостійної роботи з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», які пропонувалися студентам на практичних заняттях з метою формування комунікативної компетентності, можемо виокремити такі:

- підготуватися до дискусії на тему «Вплив слова на людину?», послуговуючись комунікативними ознаками культури мовлення та дотримуючись норм української літературної мови»;

- підготуватися до діалогу «Сучасний вихователь як носій і транслятор української мови: яким він має бути?». У процесі діалогу студенти мали репрезентувати свою спроможність до конструктивного діалогу, використовуючи компетентності, які в них сформувалися під час вивчення різних дисциплін фахового спрямування;

- довести або спростувати тезу «мова – явище об'єктивне, мовлення – суб'єктивне». Під час обґрунтування твердження студенти повинні послуговуватися знаннями з дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою»;

На практичних заняттях з дисципліни «Дошкільна лінгводидактика» студентам пропонувалися такі завдання:

- розробити конспект заняття з розвитку мовлення в старшій групі з використанням коректурних таблиць або інтелектуальних карт на запропоновану тему і змоделювати його фрагмент. Під час виконання цього завдання студенти демонструють здатності послуговуватися комунікативними ознаками культури мовлення, мовленнєвим етикетом як необхідним складником культури мовлення вихователя, дотримуватися норм української літературної мови;

- змоделювати конспект інтегрованого онлайн-заняття з розвитку мовлення для дітей старшого дошкільного віку, передбачивши часту зміну видів діяльності дітей, активність самого педагога, включення активних пауз, пальчикових і ритмічних ігор, зменшення тривалості словесних методів роботи, використання як ресурсу дитячої кімнати;

- скласти план бесіди з батьками вихованців з теми мовленнєвого розвитку дитини певного віку, змоделювати її. Під час виконання цього завдання студенти демонструють здатності послуговуватися комунікативними ознаками культури мовлення, техніки мовлення, культури писемного професійного мовлення та ін.;

- розробити рекомендації вихователям щодо організації мовленнєво-розвивального середовища в конкретній групі в умовах дистанційного навчання. Під час виконання завдання студенти демонструють здатності послуговуватися комунікативними ознаками культури мовлення, культури писемного професійного мовлення та ін.;

- користуючись різноманітними освітніми онлайн ресурсами підібрати дидактичні ігри для дітей дошкільного віку, які спрямовані на мовленнєвий розвиток вихованців, та які можна проводити з дітьми в

укритті, обґрунтувати свій вибір (робота підгрупами в сесійних залах платформи Zoom);

- бесіди з дітьми старшого дошкільного віку з використанням вімельбуха та презентувати перед аудиторією. Під час виконання завдання студенти демонструють здатності послуговуватися комунікативними ознаками культури мовлення, культури писемного професійного мовлення та ін.

У кінці практичного заняття студенти висловлювали свої враження про нього, оцінювали здатності своїх одногрупників і власні, що сприяло розвитку рефлексії.

Лекційні й практичні заняття з дисциплін проводилися у формі діалогічної взаємодії, що забезпечувало формування уявлень у здобувачів вищої освіти про активні методи навчання, розвиток комунікативних навичок, набуття досвіду освітньої співпраці, та спонукало студентів до глибшого засвоєння навчального матеріалу. Оскільки мовлення вихователя обов'язково має відзначатися унормованістю, значну увагу звертали на правильність, логічність, змістовність, чистоту та інші комунікативні ознаки культури мовлення студентів, на їхні вміння викладати власні думки, обґрунтовувати їх, дискутувати, брати участь у діалозі, зокрема в умовах дистанційного навчання.

Висновки. Отже, чільне місце у фаховій підготовці майбутніх вихователів належить формуванню в них комунікативної компетентності, зокрема культури мовлення, що передбачає знання норм усної та писемної літературної мови, уміння послуговуватися комунікативними якостями мовлення, технікою мовлення. Реалізація завдань з формування комунікативної компетентності в майбутніх фахівців дошкільної освіти відбувається в процесі вивчення таких дисциплін: «Культура мовлення та виразне читання з дитячою літературою», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Дошкільна лінгводидактика». Перспективи подальших розвідок убачаємо у виокремленні та обґрунтуванні педагогічних умов формування означеної компетентності в студентів бакалаврату спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Список використаної літератури

1. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2015. № 6 (125). С. 10–13.
2. Бабенко В. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі навчання стилістики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019. 26 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник Т. Піроженко. 2021. URL: <https://ezavdnz.mcf.ua/book?bid=37876> (дата звернення: 03.11.2024).
4. Данильченко І. Г. Принцип інтеграції у формуванні комунікативної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 2. С. 27–35. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/236628>.
5. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Полтава, 2015. 250 с.
6. Костолович Т. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі навчання фонетики й орфоєпії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Рівне, 2018. 280 с.
7. Kuznetsova, H., Danylchenko, I., Zenchenko, T., Rostykus, N. & Lushchynska, O. (2024). Incorporating innovative technologies into higher education teaching: Mastery and implementation perspectives for ducators. *Multidisciplinary Reviews*, 7, 2024spe027. URL: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe027> (дата звернення: 12.11.2024).
8. Kuznetsova, H., Panasenko, A., Vyshnyk, O., Danylchenko, I., Korchova, O. & Sobko, V. (2023). Innovative approaches and methods in language and literature education professional training. *Multidisciplinary Science Journal*, 5, 2023ss0514. URL: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0514> (дата звернення: 11.11.2024).
9. Kuznetsova, H., Panasenko, A., Luchkina, L., Zenchenko, T., Danylchenko, I. (2023). Dialogic learning as means of forming the communication skills of higher education students. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. Volumen 17, № 2. P. 101–115. URL: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.9> (дата звернення: 11.11.2024).
10. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги - XXI, 2006. 496 с.
11. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
12. Мороз-Рекетова Л. В. Професійно-комунікативна культура вихователя закладу дошкільної освіти як наукова проблема. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 1 (184). С. 12–18. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1\(184\)-12-18](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1(184)-12-18) (дата звернення: 14.11.2024).
13. Мороз-Рекетова Л. Формування професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Бердянськ, 2020. 299 с.
14. Низовець О. А. Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2011. 23 с.
15. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 Дошкільна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf> (дата звернення: 10.11.2024).
16. Степанова Т. М. Педагогічні умови формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Наука і освіта*. 2015. № 9. С. 166–170.

17. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. Херсон, 2014. № 1 (1). С. 103–107.

CULTURE OF SPEECH AS A COMPONENT OF FORMATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' COMMUNICATIVE COMPETENCE

Danylchenko Iryna

Associated Professor, Candidate Pedagogical Science, Department of Preschool Pedagogy and Psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The language and speech development of a child's personality largely depends on an adult, because his or her word that acts as the main conductor of all the information that a child learns in preschool age. Nowadays, having full access to digital media, including smartphones, tablets and computers, children are constantly in a virtual environment where video and images dominate communication with peers and adults. The main role plays the preschool education institution where children learn about the integrity and diversity of the natural, subject and social worlds in the process of communication, their inner world is formed and revealed, they learn the cultural values of the Ukrainian people and become active participants in the interaction in the child-child and child-adult systems.*

The educator is an active subject of communication: he/she transmits and receives information from children, parents, colleagues, establishes contacts with them, builds relationships based on dialogue, understands and perceives the inner world of the child, strives to maximize the realization of the abilities of each preschooler and ensure his/her emotional comfort in the educational process. Therefore, it is important to develop communication competence in the process of professional training of future educators in higher education institutions.

The purpose: *to outline the problem of forming communicative competence in future teachers in general and preschool teachers in particular; to emphasize the importance of the culture of speech of the future teacher for the formation of his/her communicative competence; to present the possibilities of using the disciplines of professional training in the process of forming the communicative competence of future preschool teachers.*

Methods. *To implement this goal, the following theoretical methods and techniques of cognition were used: analysis and generalization of scientific literature, synthesis, systematization and generalization of the information obtained.*

Results. *The analysis of scientific research shows that the formation of individual components of the professional competence of a teacher is reflected in the works of I. Bekh, N. Bibik, L. Biriuk, A. Bogush, N. Denysenko, N. Havrysh, I. Ziiain, E. Karpova, O. Kononko, N. Lysenko, N. Nychkalo, T. Ponimanska, L. Khoruzha. The problems of forming the professional competence of preschool education specialists are devoted to the scientific research of L. Artemova, H. Belenka, A. Bogush, N. Havrysh, I. Dychkivska, S. Dyachenko, L. Zagorodna, K. Krutii, O. Lystopad, V. Liapunova, Z. Plokhii, I. Rogalska-Yablonska, etc. An important component of the educator's professional competence is communicative competence, various aspects of which have been studied by A. Zalizniak, L. Kazantseva, I. Lutsenko, L. Moroz-Rekotova, Y. Rudenko, T. Stepanova, A. Chala, and others.*

Originality. *The analysis of scientific research and the tasks, presented and developed for independent work in the disciplines «Culture of Speech and Expressive Reading with Children's Literature», «Ukrainian for Specific Purposes», «Preschool Linguodidactics» will contribute for improving the communicative competence of future teachers, because among the tasks that these disciplines solve, there are clearly distinguished those related to the motivational, knowledge, activity and reflective components of the teacher's communicative competence.*

Conclusion. *So, a significant place in the professional training of future educators belongs to the formation of their communicative competence, in particular, the culture of speech, which involves knowledge of the norms of oral and written language, the ability to use the communicative qualities of speech, and speech technique. It has been found that the formation of communicative competence in future specialists in preschool education takes place in the process of studying the following disciplines: «Culture of Speech and Expressive Reading with Children's Literature», «Ukrainian for Specific Purposes», «Preschool Linguodidactics». The prospects for further research are included in the identification and substantiation of pedagogical conditions for the formation of this competence in bachelor's students majoring in 012 Preschool Education.*

Key words: *competence, professional competence, professional training of the future educator, communicative competence, communicative competence of the educator, culture of speech, culture of speech of the educator.*

References

1. Ashytok, N. (2015). Komunikatyvna kompetentnist pedahoha: struktura, etapy formuvannia [Communicative competence of a teacher: structure, stages of formation]. *Molod i Rynok – Youth and market*, 6(125), 10–13. [in Ukrainian].
2. Babenko, V. V. (2019). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury u protsesi navchannia stylistyky [Formation of communicative competence of future teachers of ukrainian language and literature in the process of teaching stylistics]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic component of preschool education]. (2021). Retrieved from: <https://ezavdnz.mcf.ua/book?bid=37876> [in Ukrainian].
4. Danylchenko, I. H. (2021). Pryntsyp intehratsii u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [The principle of integration in the formation of future preschool teachers' communicative competence]. *Zbirnyk Naukovykh Prats Umanskoho Derzhavnoho Pedahohichnoho Universytetu - Collection of Scientific Works of Uman State Pedagogical University*, 2, 27–35. Retrieved from: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/236628> [in Ukrainian].
5. Kohut, I. V. (2015). Formuvannia profesiino-pedahohichnoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia [Formation of professional and pedagogical communicative competence of future teachers]. Poltava. [in Ukrainian].
6. Kostolovych, T. V. (2018). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury u protsesi navchannia fonetyky i orfoepii [Formation of communicative competence of future teachers of ukrainian language and literature in the process of teaching phonetics and orthoepy]. Rivne. [in Ukrainian].
7. Kuznetsova, H., Danylchenko, I., Zenchenko, T., Rostykus, N., & Lushchynska, O. (2024). Incorporating innovative technologies into higher education teaching: Mastery and implementation perspectives for educators. *Multidisciplinary Reviews*, 7, 2024spe027. <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe027> [in English].
8. Kuznetsova, H., Panasenko, A., Vyshnyk, O., Danylchenko, I., Korchova, O., & Sobko, V. (2023). Innovative approaches and methods in language and literature education professional training. *Multidisciplinary Science Journal*, 5, 2023ss0514. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2023ss0514> [in English].
9. Kuznetsova, H., Panasenko, A., Luchkina, L., Zenchenko, T., & Danylchenko, I. (2023). Dialogic learning as means of forming the communication skills of higher education students. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*, 17(2), 101–115. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.9> [in English].
10. Babych, N. D. (2006). *Kultura fakhovoho movlennia: navchalnyi posibnyk [Culture of professional speech: a study guide]*. Chernivtsi: Knyhy XXI. [in Ukrainian].
11. Matsko, L. I., & Kravets, L. V. (2007). *Kultura ukrainskoi fakhovoi movy: navch. posibnyk [The culture of the Ukrainian professional language: a textbook]*. Kyiv: VTs «Akademii». [in Ukrainian].
12. Moroz-Reketova, L. V. (2019). Profesiino-komunikatyvna kultura vykhovateliv zakladu doshkilnoi osvity yak naukova problema [Professional and communicative culture of preschool teacher as a scientific problem]. *Imidzh suchasnoho pedahoha - The image of a modern teacher*, 1(184), 12–18. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1\(184\)-12-18](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1(184)-12-18) [in Ukrainian].
13. Moroz-Reketova, L. (2020). Formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kultury maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv [Formation of professional and communicative culture of future preschool teachers]. Berdiansk. [in Ukrainian].
14. Nyzovets, O. A. (2011). Osobystisni determinanty rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Personal determinants of the development of future psychologists' communicative competence] Kyiv. [in Ukrainian].
15. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: Pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 01 – «Osvita/Pedahohika», spetsialnist 012 «Doshkilna osvita». [Standard of Higher Education of Ukraine: first (bachelor's) level, field of knowledge 01 - 'Education/Pedagogy', speciality 012 'Preschool Education'.] (2019). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf> [in Ukrainian].
16. Cherezova, I. O. (2014). Komunikatyvna kompetentnist yak intehralna yakist osobystosti [Communicative competence as an integral quality of personality]. *Naukovi Visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu - Scientific Bulletin of Kherson State University*, 1(1), 103–107. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 22.11.2024 р.